Vil'shenko, IAroslav
Vyfleiems'ka Zoria

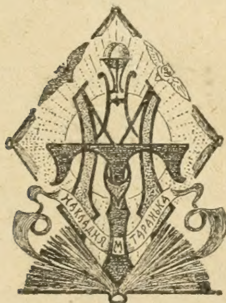

Я. ВІЛЬШЕНКО.

Вифлеємська Зоря

УКРАЇНСЬКИЙ ВЕРТЕП У 3 ДІЯХ,

з 2 ІНТЕРМЕДІЯМИ.

ЛЬВІВ, 1922.
НАКЛАДОМ МИХАЙЛА ТАРАНЬКА.

Друкарня Ставропигійського Інститута у Львові.

ДІЄВІ ОСОБИ У ВЕРТЕПІ:

Ірод — цар Юдеї.
Начальник охрани (Діявол).
Начальний вожд.
Начальник палатової сторожі.
Рахиль.
Смерть з косою.
Ангел.
Старий пастух — ватаг.

Перший Другий Третій Четвертий Пятий	пастухи.

Анниця, молода дівчина.
Пречиста Діва Марія.
Св. Йосиф Обручник.
Св. Михайло-Архистратиг.
Володимир Великий.
Ярослав Осьмомисл.
Богдан Хмельницький.
Петро, береза.

Онуфрій, скрипник.
Юра, трембіташ.
Ілаш, Ігнат, Данило — плєсаки.
Микола, дзвонар.
Гринько, кінь,
Малий хлопчик.
Мала дівчинка.
Дівчинка сирітка.

ДІЄВІ ОСОБИ В ІНТЕРМЕДІЯХ:

Дурний Стецько.
Ґлупі Мацюсь.
Жидок Іцко.
Козак з Запоріжжа.
Козак Семен.
Шляхтич.
Іван Іванович.
Василь — У. С. С.

ДІЄВІ ОСОБИ В ЗБІРНИХ СЦЕНАХ:

Пастухи-колядники. Хор Ангелів. Селяни. Міщани. Робітники. Інтеліґенція світська й духовна. Жіноцтво. Діти. Пластуни. Княжі дружинники. У. С. С. та Січові Стрільці. Козаки-Січовики. Вязні. Інтерновані.

Річ діється в Навечеріє Різдва Христового:

Картина I. — на нашій славній Верховині.
Картина II. — в палаті царя Ірода.
Картина III. — у вертепі, перед маленьким Ісусиком.

I. Ангел пастирям мовив.

Ясна зоряна ніч. Гірська околиця. На переді стоїть хата. Перед нею горить ватра, а вокруг неї сидить гурт пастухів. Між ними старий дідусь, їх ватаг. У хаті, в одному куті, обстанова звичайна. Є скриня, постіль і лави. В глибині хати сплять инші пастухи. Довкола хати, в наборзі склеєних наметиках сплять подорожні ріжного віку й полу, а багато спить таки так під голим небом.

Перший пастух:

Так вже дуже хочу спати,
Так до сну клеяться очі!

Другий пастух:

Ну, й не диво, пане брате,
Вже не спиш мабуть три ночі!

Перший пастух:

Так, три ночі раз по разу!
І три дні по зворах броджу,
Але вуйка сю проказу
Я таки в кінці доходжу!

Третій пастух:

Дивний ти собі, Василю,
Так на вуйка ти завзявся,
А він десь безпечний в гиллю,
В своїй ґаврі заховався. — —
Не дурний іти в кошару,
Де заледво втік од смерти!
Знає, що дістав би кару,
А і він не хоче вмерти.

Перший пастух:

Ні, як я вже завізьмуся,
То вже мушу доконати!
Ось я тут тобі кленуся,
Що я вуйка буду мати!
Десять він овець, проклятий,
Виніс з моєї отари
І я мав би дарувати!?
О ні! Не мине він кари!

Старий пастух:

Дивний ти, Василю брате!
Дивний ти тай дивні всі ми!
Вдалося вівцю узяти
Вуйкови й вже страшно злі ми.
Вже йому ми не даруєм,
Гонимо його завзято,
Поки його не сполюєм,
Не дамо йому відплати.
А про те й не подумаєм,
Кілько то вуйків двоногих
В світі Божому буяє,
Слабших кривдить та убогих!
Ми спокійно кривду зносим,
Наче так і бути мусить —
Що найбільше — ласки просим,
Як вже нас занадто дусить.
Най здійме з нас і сорочку,
Тут одплати не шукаєм,
Хіба сплачемо в куточку,
На злу долю нарікаєм.
Що ведмідь? Сеж німина є!
Чи він теє розуміє,
Що як овечку спіймає,
Що комусь він кривду діє?
Тай із збитків він не зброїть,

Лиш про те, щоб жити, дбає,
А як голод заспокоїть,
Вже про здобич не думає...

Третій пастух:

Правду кажете Степане!
Повідають здавна люде,
Що звір більше не дістане,
Лиш що Бог йому присудить.
Кажуть, в році ніч така є,
Сходить Бог на землю з неба,
Та звірам всім розділяє,
Де кому що взяти треба:
„Вовче, ти візьмеш лошатко,
Лис три курки най спіймає,
А ведмідь — овечок пятку!"
Всім так Бог попризначає.
Більше й иншого не візьме
Звір, лиш те, що взяти має,
Тож гріхом, коли хто пімсти
На звірах за те шукає?

Старий пастух:

Може сьому й правда буде,
Що нам Юра повідає,
Коли щось говорять люде,
Якась правда в тім буває.
Та все слід нам памятати:
Чи в селі, чи в полонині
Встережешся від звіряти
В ніч чи в день — в кождій годині.
Та від тих двоногих, брате,
Ти не в силі встерегтися,
Тії вміють тебе взяти,
Хоч ти як не бережися!
Кривдою вони зростають,
Тільки кривда їх нажива,

Тай із кривди скрізь збирають
В нашім світі буйні жнива.
Я старий, бував у світі
Тай багато в світі бачив:
Всюди кривда сяє в цвіті,
Всюди правда тільки плаче!
Всюди кривда бенкетує,
А та правда у порога
Вбогих хат хіба ночує
Та хіба в самого Бога.

Третій пастух:

Я про те і казку знаю!
Чув давно іще від неньки
И зовсім добре памятаю,
Хоч ще був тоді маленький.

Перший пастух:

Розкажи сю казку, брате,
Може сон з очей прожене,
Бо готов я тут заспати
Й вуйко знов втече від мене!

Третій пастух:

Кажуть, було се в давню давнину:
Заложилися Правда й Неправда,
Хто з них світ перейде здовж-поперек,
Хто перейде та назад поверне
І здоровий і цілий, як вийшов,
Кого люде до себе пригорнуть,
А кого проженуть геть од себе.
А котру з них люде щиро приймуть,
Ся потому царювати буде,
Буде всюди панувати в світі,
Світом правити буде всесильно.
І пустилася Правда на право,
А Неправда пустилась на ліво.
І де прийде Правда, заговорить,

Щирим словом все зло відкриває.
Всюди люди її не приймають,
Всюди люде її проганяють,
А вкінець таки її побили.
А Неправда лестними словами
Скрізь лоскоче людські захотіння:
„Все те добре, що для вас принадне!“
Всюди людям так вона говорить.
Всюди люде Неправду приймають,
Всюди люде її пригортають.
І зійшлися знов Правда й Неправда
І всю правду Правда розказала.
І як була між ними умова
Взяла владу Неправда над світом,
Ще і Правді виколювала очи,
Щоб у пітьмі правої дороги
Все шукала та найти не вміла.
І царює Неправда над світом
І царює й буде царювати,
Аж явиться на світ наш Месія
Та Неправду з світа геть прожене.
Він принесе цілющую воду
Тай промиє Правді сліпі очи
І прозрить вона й дорогу найде.
Й тільки Правда буде царювати,
Тільки Правда і Любов і Згода,
Бо не буде ні раба, ні пана,
Тільки люде, ближні, тільки браття —
Так то буде, та коли те буде,
Чи ми сього іще доживемо?!

Старий пастух:

Так і книжники говорять,
А вони те знають,
Бо святії усі книги,
Пророків читають.

За гріх Адама тай Еви,
Що згрішили в раю,
Тепер то ми караємся,
Терпимо без краю.
І будемо так каратись
Поки не явиться
Той Месія. Аж тоді то
Ввесь світ обновиться.
І засяде знову Правда
На світлім престолі
І не буде в світі більше
Кривди та неволі.
Та коли те все ще буде
Господь святий знає,
Він і знає, чом так довго
Нас усіх карає!

Четвертий пастух:

Ходять, ходять глухі вісти
Проміж бідні люде,
Що нове Месії царство
Скоро уже буде.
Що той Ірод, цар той лютий,
З престола звалиться,
Як лиш Правди та Любови
Месія зявиться.

Другий пастух:

Може, може Бог поможе
Тай Правда настане
І не будуть катувати
Нас люті тиране.
Та тимчасом ще Неправда
У світі панує
І усюди бідний нарід
Стогне та горює.
Хоч би і тії нещасні, (*наказує на сплячих*)

Що осьтам поснули,
Що чогось з сторін далеких
Аж сюди прибули.

Третій пастух:

А і справді! Чого вони
Такий світ манджають,
Чого аж сюди прибули,
Чого тут шукають?

Старий пастух:

Та нічого не шукають!
Чиж ви не чували,
Що сам цісар видав приказ,
Щоби поспішали
Кожде в своє рідне місто,
Бо мають списати
Всіх людий, що є в цісарстві,
Списи в Рим післати.

Третій пастух:

А на віщо йому знати,
Кілько людий має?

Старий пастух:

Чиж я знаю? Він найкрасше
Уже теє знає.
Може наперед вже хоче
Він обрахувати,
Кілько із людий податку,
Може разом мати.

Під кінець розмови появляється на небі велика ясна зоря з довгою віхою й освічує все ярким сяєвом).

Пятий пастух (*зривається й показує рукою на небо*).

Гей, глядіть
Там на схід,
Де лежить
Вифлеєм!

Яке зарево бє!
Чи то там
Не горить?

(Усі зриваються на рівні ноги й глядять на небо).

Третій пастух:

Се не зарево пожару,
Вся ся ясність із небес!
Найтемнійшу пройшлоб хмару!
Чудо, чудо всіх чудес!

Другий пастух:

А глядіть,
На небозвід!
Там, о там, о там —
На схід,
Де лежить Вифлеєм,
Яка ясна зоря
Сяє-світить над ним!
Яка віха при ній
Злотом сипле на діл!
Що се, що? Боже мій,
Чудо, чудо в окіл!

Перший пастух:

Зоря-віха то не втіха,
Братчики мої для нас!
Се вже лихо на нас зіха'
Се страшний ворожить час!
Кажуть, віха як явиться,
То війну ворожить все!
Кров поллється, кров поллється,
Кажу вам, війна буде!
Або пошесть на маржину,
Або помір на людей.
Се страшну вістить годину,
Ой не добрий є знак сей?

Що то буде, що то буде?
Чого то дожили ми?!
Але слухайте-но, люде!
Чи не чуєте і ви:
Наче срібні труби нути,
Так чарівні звуки ллються!
І музики й співів лики,
Мов з небес на землю шлються?

Пятий пастух:

Справді, справді!

Четвертий пастух:

Справді чути!

Перший пастух:

І я чую мов музики,
Мов надземські пісні нути,
Мов ангельські дивні лики!

Другий пастух:

Близше все, все голоснійше
Спів сей розлягається!

Третій пастух:

Небо все щораз яснійше
Й наче отворяється.

Другий пастух:

Гляньте, ясні мов ангели
Із небес на землю линуть,
По сих срібних струях шлються,
Що рікою з неба ринуть.

(Хор ангелів знижується й співає):

О, слава, слава Богу з висот,
А мир збідженим на землі,
Свят, свят Господь, свят Саваот
В небес невиданій красі!
Мир добрим людям на землі
І ласка Божа із висот!

В небес невиданій красі,
Свят, свят Господь, свят Саваот!

Третій пастух:

Страх і жах душу сповняють,
Але й радість і надія
Разом душу огортають,
Вже увесь немов несвій я!

Всі пастухи:

Страх! Страх! Страх! Ах, що то буде?
Чи се добро нам віщує,
Чи кінець вже світа, люде?!
Серце щось велике чує!

(Один із ангелів підходить близько до пастухів).

Ангел:

Не лякайтеся, пастирі,
Убогії люде,
Добру вам несем новину,
Радість у вас буде!
В Вифлеємі у вертепі
Месія родився,
Господь вишний і предвічний
З Діви воплотився!
В Вифлеєм всі поспішайте
І дари несіте
Та Месії поклін дайте
Там в убогій кліти!
Не бійтеся, надійтеся,
Новий час настане —
Милосердя вже Господнє
На світ грішний гляне!
І настане мир на землі
І Правда прибуде,
Панів, ні рабів не буде,
Будуть тільки люде!

Тож в Вифлеєм поспішайте,
Богу поклоніться,
Не гайтеся, збирайтеся,
Досвіта явіться.

(Зникає.)

Старий пастух (*коли всі охололи з першого страху.*)
Чули, що той ангел ясний
Голосив нам явно?!

Четвертий пастух:
Чули, чули! Який красний!

Третій пастух:
Як говорив славно!

Другий пастух:
Тепер знаєм, звідки ясність
І зоря огниста:
Породила нам Месію
Діва свята, чиста!
Світ спасений, очищений,
Воля вже настане,
Вже упадуть, вже пропадуть
Лютії тиране.

(Хори ангелів колядують:)

Христос родився, Бог воплотився,
У Вифлеємській яскині,
В стайні убогій, в нищеті многій
Радість велика всім нині!
Ангели співають, честь йому віддають,
Богу і Творцю свойому,
Радій, чоловіче, із Різдва сього,
Христос від аду спасе душ много
І від неволі важкої!

Радійте люде, спасення буде!
Кривда пропадає й неволя,

В тихі хатини, в бідні родини
Загляне щастя та доля!
І ти, Україно, велика руїно,
Сонця зазнаєш і Волі,
За кров неповинну, сльози пролиті,
За рани кріваві, необмиті,
Кривду, терпіння та болі!

Другий пастух (*рівночасно з колядою*)
Чудо, чудо!
Пятий пастух:
Чудо, чудо!
Які дивні співів лики,
Народився в Вифлеємі
Нам убогим Спас великий!
Старий пастух:
Чули всі, що казав ангел,
Що маєм робити?
Перший пастух:
Чули — в Вифлеєм велів нам
З поклоном спішити!
Старий пастух:
Тож не гаймося ні хвилі,
Дари заберімо,
Та з поклоном до Месії
В Вифлеєм спішімо.
Четвертий пастух:
Берім дари? Та якії
Дари нам узяти?
Срібла, золота не маєм,
Бо ми не богаті!
Старий пастух:
Які дари? Із отари
Візьмем по ягняти
Тай ще дещо, як хто може,

На що кого стати.
Ти Семене, ти Іване,
Грицьку й ти Ігнате,
Йдіть в кошару вибирати
Найкрасші ягнята.

Другий пастух:

Треба й отсих подорожних
Із сну побудити
І їм рад!сну новину
Усім сповістити!
Бо й для них теж народився
Сей новий Месія,
Радість бідних і нещасних,
Втіха та надія!

(Чотири пастухи йдуть у кошару, инші йдуть поміж подорожних і будять їх. І пастухи, що спали в хаті будяться).

Пастухи (*до подорожних*):

Гей, вставайте зі сна!
Гей, вставайте усі!
Тепер спать не пора,
Тепер спати вам гріх!
Ось на небо глядіть,
Яка ясна зоря!
В Вифлеєм всі спішіть,
Повитати царя!
Там родивсь Месія,
Нас убогих усіх!
Гей, вставайте зі сна,
Тепер спати вам гріх!

(Подорожні підводяться й здивовані глядять на небо).

Старий пастух (*говорить тимчасом*):

А ти, Стецьку, останешся
Берегти кошари,

Ми за тебе віддамо вже
І поклін і дари.

Дурний Стецько:

Візьміть мене зі собою,
Візьміть мене, діду,
Й я Месії поклониться
Теж із вами піду.

Старий пастух:

Ні, ти тутки останешся!
Мусить хтось остати.
Требаж череду доглянуть,
До пійла пігнати.
Не великий при отарі
Пожиток із тебе,
Але кажуть: і безрукий
Придасться в потребі,

Другий пастух:

Може ще і ти, Василю,
Хочеш тут зостати,
Щоби вуйка, як загостить,
Могти привитати.

Перший пастух:

Ні, я піду тепер з вами,
Гляну на Месію;
Тепер вуйкови я злого
Нічого не вдію.
Така радість! Най же свято
І для вуйка буде,
Най і звір теж потішиться,
Як радіють люде.

(Виносять повязані ягнята).

Старий пастух:

Тепер, братя, всі ставаймо,
Підем з колядою
До маленького Ісуса,

Та не йдім юрбою,
Але складно тай порядно
По старім звичаю,
Най ніхто нас не посудить,
Що його не знаєм!
По дорозі ми ще скочим
Та на Україну,
Сповістити їй нещасній
Веселу новину!

Другий пастух:

Та там треба хухать в руки,
Там зима, морози
Такі, кажуть, що там людям
Нераз мерзнуть сльози.

Перший пастух:

Чому сльози? Чи там люде
Вічно тільки плачуть?

Старий пастух:

Плачуть, плачуть, за сльозами
І світа не бачуть,
І ті сльози не дають їм
Взятися за діло.
Проти лиха, проти кризди
Виступити сміло.
Та тепер і їм вже може
Та сили прибуде,
Може радісна новина
Й їх виведе в люде?
Тож спішіться, милі братя,
Усіх вас взиваю,
Але складно та порядно
По старім звичаю.

Третій пастух:

Певно, певно, нехай буде
І ладно і складно.

Пятий пастух:

Та хто буде березою?

Третій пастух:

Виберім громадно!

Старий пастух:

Комуж бути березою?
Хто звичаї знає?

Пятий пастух:

Лиш Петро усі звичаї
Старі памятає.

Всі пастухи: (*разом*)

Добре, добре! Най нам Петрик
Березою буде!
Він нам сорому не зробить,
Хвалитимуть люде.

(дають йому хрест у руки).

Петро:

Добре, буду березою,
Але уважайте,
Коли мене обібрали,
Усе виповняйте!
Щоб сорому не нанести,
Як колядувати
Підем по всій Україні,
Від хати до хати.
А найбільше в Верховині
Прошу уважати,
Там старину поважають,
Можуть нас прогнати;
Як що так у нас не буде,
Як старина хоче,
Так осміють, що тікай хоч
Геть у світ за очи.
Тай в вертепі у Ісуса
Малого, щоб знати,

Як слід його повитати,
Заколядувати.
Ще раз прошу, уважайте
Добре на все люде,
А тепер попризначаю,
Хто чим у нас буде.
Онуфрій скрипичник буде,
Юра трембіташем,
А Ілаш, Ігнат, Данило
То „плєсаки" наші.
Дзвонарем буде Микола,
А конем ти, Гриньку,
Бери міх, а ви знов, діду,
На монету скриньку!
Тепер, діду, коляду нам
Від вас слід зачати —
Ваша хата ся палата! (*показує на хату*)
Нум, колядувати!

Старий пастух:

Так, мої панове!
Такі мої двори,
Бо мусів я утікати
Із села аж в гори.
Прийшлося колибу
Склеїть замість хатки
І тутки зложити
Всі мої достатки.

Петро:

А чогож ви, діду,
Мусіли тікати,
Село рідне, рідну хату
Свою покидати?

Старий пастух:

Чого утікати
Мусів я? Ой, люде!

Се тільки згадати —
Болить серце в груди!
Що сини за правду
Оба мої стали,
Одного убили,
Другого скували.
І мене в кайдани
Забажали взяти
І я утікати
Мусів в гори з хати! (*Отямлюється*).
Гей, та чого я ще
В сю радісну хвилю
Віддаюся смуткам,
Журі і знесиллю?
Усе вже минеться,
Вже правда настане,
І скінчиться кривда, горе,
Упадуть тиране.
Тож підемо, рознесемо
Веселу новину,
По всім світі, а найскорше
На ту Україну.
Бо там горе вже сліз море
Вилити веліло,
Нехай радість їх осушить,
Най пічнеться діло.

(Плєсаки йдуть тричі „плешучи" ід хаті поперед колядників із бартками на плечах, до яких попривязувані дзвіночки й помахують ними, щоб дзвінки дзеленькали. Поступають дрібно й підскакують легенько то на одній, то на другій нозі, при тім „плешуть" і співають:

„Ой зза горочки, зза калиночки,
Ми колядничкн з Україночки!"

(Відступають назадгузь і плящуть дальше).

„В гуцульські села, в високі ґруні,
В гори, долини, до сеї хати.“

(Знову приходять у друге плящучи:)

„До сеї хати гречного пана,
Гречного пана, пана Степана!

(Відходять пазадгузь).

„Коли є ласка нас принимати,
Колядниченків в хату пускати!“

(Приходять у трете плящучи)

„Миж вас вінчуєм щастєм, здоровлєм,
Сими святками на многа літа“.

(Лівою рукою знимають плесаки шапки з голов, кланяються тричі домови, а правою рукою викручують гоетро бартками й сильно дзвонять у дзвінки. Коли плесаки перестали плесати, перестали трамбіташ і скрипник грати до плесу, а грають веселої гуцульської гри. Береза дзвонять тричі, колядники стають під хатою. Скрипник зачинає грати коляду, а трембіташ полонинського „кружляка“. Береза зачинає колядувати, а колядники за ним, при кождому разі: „Ой дай Боже!“, подзвонюючи дзвінками й притупуючи ногами).

Коляда:

Ми д'сьому дому, чом д'веселому,
Гей, дай Боже!
Ми всю нічку тай не спали,
Ой ходили, сумували.
Питалися ми доброго ґазди,
Допиталися гречного пана,
Гречного пана, пана Степана.
Чи дома, дома, ой гречний пане?
Ой знаєм, знаєм, що ви є дома.
Ой сидить собі я в чола стола,
Ой в чола стола, в яворового.
Ой ходить йому Господь у дому,
Та роздаючи щастє, здоровлє.
Ой в дім здоровлє на челядочку,

По дворі щастє на худобочку.
Вінчуємо вас щастєм, здоровлєм,
Сими святками, многа літами,
Все рік від року, токма до віку,
Не сам з собою, з челядю всею.
Ой, гречний, пишний, ой наш ти, пане,
Вийдіте ід нам, подякуйте нам,
Ой що миж вам зколядували,
Повінчували тай повитали
Щасливим роком, многа літами,
Многа літами, святим Рождеством,
З господинею та з діточками,
Та всіх по сполу, що в вашім дому".

Старий пастух:

А прошу, прошу близше у хату,
Най вам здоровля Бог дасть богато,
Що загостили, що не минули,
Що ми діждали такого свята.
Позвольже, Боже, та від сьогодні,
Аж за рік знову, щоб нам діждати
В щастю, весіллю та у спокою
Знов рокового отого свята!"

(Береза входить у хату. Дівчина, що спала на лаві, а з початком коляди встала, перевязує хрест із дзвінком насеред стола й засідає за стіл. Дід кладе туди скринку. Всі колядники теж сідають за стіл. Із краю, недалеко берези, скрипник, який зачинає грати веселої).

Старий пастух (*до дівчини*).

Гей, Аннице, подай збанок,
Най вточу медочку,
Привіз якось іще літом
З Русалима бочку.
От приймаю вас, чим можу,
Чим хата богата!
Колись був я господарем,

Пішло все до ката,
Все ся люта війна зїла!
Давно полишила
Мене моя господиня,
Дітий всиротила.
Може й добре, що отсього
Не дожила всього,
А то й їй прийшлоб зазнати
Лишенька гіркого!
Син найстарший в війні згинув,
Лишив сиротою
Сю Анницю, що „ґаздує“
Тепер тут зо мною.
А молодший іще й доси
В ворожім таборі,
В стужі й голоді десь зорить
Різдвяної зорі.

Петро:

А чи можна „на колопні“,
Хоч би не багато?

Старий пастух:

Хоч і сумно міні, братя,
Так такеє свято,
Таку вістку нам сьогодні
Ангели звістили,
Що не гріх і веселитись
В сій великій хвили.
Тому прошу зачинайте,
Слава Пану Богу,
Що діждали ми сьогодні
Святонька такого.

(Кілька „данцівників“ встає, один бере Анницю, а другі танцюють зразу самі. Поволи громадяться довкола хати подорожні в строях із усіх земель України. Данцівники беруть дівчат у „данець“. По якомусь часі береза дзвонить знову й усі данцівники йдуть за стіл. Колядують.)

Колядка: Славен єси Боже, по всему світу,
Гей дай Боже!
Я по всіх церквах по манастирях,
По манастирях, по людських домах.
І ви є славні, наш господарю,
Наш господарю пане Степане!
Які ви славні в нашій громаді,
В нашій громаді тай у пораді!
Ой бо є славна донечка ваша,
Донечка ваша, панна Анниця.
Гей дай Боже!
Дай же вам, Боже, що в полі врожай,
А в тоці буйно, в пасіці рійно,
В коморі повно, на дворі збрійно,
А в домі склінно на челядочку,
По дворі щастя на худобочку,
На худобочку на роговую,
На роговую тай ще дрібную.
Най же вам буде Біг на дорозі,
На кождім броді, на перевозі.
Ми вас вінчуєм щастєм, здоровлєм,
Сими святками тай Різдвяними,
Відтак прийшлими тай Зеленими.

(Всі дзвінкл дзвонять, а береза говорять:)

Петро:

Вінчуємо вас щастєм, здоровлєм,
Сими святками тай прийшлим роком;
Дайже вам, Боже, щастя, здоровля,
Щастя, здоровля тай многа літа.

Старий пастух:

О дяка, дяка, дай Боже й вам,
Дай Боже щастя, здоровий вік
Щоб ви діждали, щоб дочекали
Такого свята ще і за рік.

(Береза обертає дзвінок до гори ротом і так злагка дзвонить і кланяється старому, плещучи та приспівуючи).

Петро (*співає :*)

Ми до вас, до вас до хати,
Чи позволите нам тут плєсати?

Старий пастух:

А прошу, прошу, можна сподвільно.

Петро:

Тож зачинаймо, коли тут вільно!

(Плєсаки встають і стоять із дзвінками в руках і похитуються то в один то в другий бік — йдуть дрібно то від стола до виходу, то назад і разом подзвонюючи дзвінками співають, а скрипник приграє їм:)

Плєсаки:

Сидів Микола по кінець стола,
На стіл ся склонив, слізоньки зронив.
З сеї слізоньки стала керниця,
А в цій керниці купався Господь,
Купався Господь з Сатанаїлом,
Купаючися, сперечалися.

(При слові „сперечалися" разом викручуються на лівій позі, присівши гайдука навколо себе, гостро дзенькаючи дзвінками, нараз стихають, а потім плещуть і співають дальше:)

Ой, каже Господь: „Сатанаїле
Не перечмося..
Візьмімо собі два-три ангели,
Два-три ангели, гречного пана,
Гречного пана, пана Степана.

(Плєсаки простують до старого, присідаючи гайдука, підсміхаючися, кланяючися головою й усе то виходять, то приходять щораз дальше. Докінчуючи „плєс" гострійше обертаються й співають:)

Най нам принесуть шовковий шнурок,
Мірятимемо гори, долини,
Широкі поля, глибокі моря.

Ой, небо більше, воно справнійше,
А земля менша гори, долини!“

(Старий кидає їм гроші в дзвінки. Плесаки віддають заплесані гроші березі, а він кидає їх до скриньки. Тимчасом Анниця заставила стіл стравами.)

Старий пастух:

Просили вас, панове,
Трохи харчувати,
От тим вас приймаєм,
На що нас тут стати.

Петро:

Ой не те то важне,
Чи дають багато,
Але щоб од серця
Щирого подати.

Скрипник:

Нераз богачище
Заставить мисками
Увесь стіл і меду
Наставить збанками,
Та в горло не лізуть
Ні мід, ані страви,
Бо не дає око
Богацьке, лукаве.
А в бідака часом
Одна бідна страва,
Та як він промовить
До тебе ласкаво,
То тобі здається,
Що й в царській палаті
Не харчують красше,
Як в сій бідній хаті.

Кінь:

Ой правда се, правда!
Щире серце сила,

Що світ весь піднялаб,
Колиб мала крила.
Але кажуть, злоба
Їй крила обтяла,
І вона безкрила
В бідні хати впала.

Трембіташ:

А се що за диво?
І коник наш жвавий
Говорить! І навіть
Мудрощі цікаві.

Другий пастух:

А щож тут дивного,
Таж в ніч під се свято,
Коні та маржина
Вміють розмовляти.

Перший пастух:

Ах правда, так правда,
Люде повідають,
Що звірі в Свят-вечір
Тайни виявляють.

Пятий пастух:

Може й ти нам скажеш
Тайну, коню жвавий,
Говори багато,
Ми слухать цікаві?

Кінь:

Говори, а їсти
Хто за мене буде!
Кінь буде мовчати,
Най говорять люде.

(Забирається пильно до їди).

Трембіташ:

Тай ми не від того,
Як їсти то їсти.

Петро:

Харчуймо, бо далі
Треба нести вісти!

(Їдять, а скінчивши їду, встають і моляться та стоючи колядують:)

Коляда:

А дякуємо Господу Богу,
Дай Боже!
Господареви та господині
Тай їх столови за їх дарове:
За хліба їння, за поставління,
За питячко доношіння,
Їх домови, їх двірови,
Їх діточкам пуговичкам.
Найже вам буде Бог на дорозі,
На кождім броді, на переводі.

(Всі кланяються головами, де приходить згадка про господаря й господиню й притупують до такту ногами й дзвонять. Береза ховає гроші, що доси лежали на хресті в скриньку й говорять до колядників:)

Петро:

Панове, колядникове!

Колядники (*враз*):

Ми чуємо, чуємо, чуємо!

Петро:

Тепер до вас я маю слово:
Ми сему газді повінчуємо!
Він навітив нашу скарбону
Своїм величним даром,
Навіти, Боже, їм прещедро
В загороду товаром.

Колядники:

Даруй, Господи!

Петро:

В кошару овець, в кінник коний,
В пасіку бжіл, в куринець курий!

Колядники: Даруй, Господи!

Петро:

У току буйно, в пасіці рійно,
У домі склінно, в коморі збрійно!

Колядники: Даруй, Господи!

(Колядники тричі кланяючися й плешучи до стола ії назадгузь, плечама виходять із хати.

Петро *(приспівує:)*

Від сего двора,
Права дорога!

Колядники уставляються до кругляка, а ПЕТРО тимчасом співає

„У високій полонині пірячко літає,
Таке маю гарне білля, що ся не вмиває.
Таке маю гарне білля, цур на милі очи,
Ой як воно вмивалося, минув тиждень зночи!"

(До кругляка вставилися в колесо з бартками на правому плечі й зловившися широко руками, скидають шапки в середину й беруть старого й Анницю між себе, які частують їх медом. Трембіташ і скрипник грають кругляка. Колядники підскакують на пальцях, то на одній, то на другій нозі, на кожду ногу двічі й не великим кроком крутяться кругляка за сходом сонця та співають:)

Оттам, оттам на вершечку,
Молотили хлопці гречку,
Ані гречки, ні полови,
А в дівчини чорні брови?

(Сідають усі по шість раз гайдуків і викрикують:)

Ух, ух, уга-га-га-га, ух, ух!

(Співають:)

А ну хлопці до підкови!

(Схоплюються всі від гайдука й зачинають дальше крутитися кругляка співаючи:)

Бо в дівчини чорні брови,
Чорні брови намалюю,
Біле личко поцілую!

(Сідають знов гайдуків і співають:)

Ми тут пили, ми тут їли,
Щоби вам бжоли все роїли.

(Крутяться дальше кругляка)

Сидів когут на вербі,
Пустив коси до землі!)

(По кругляку гуляють охочої, а відтак плесаки дякують плешучи тричі, приходячи й відходячи назадгузь, кланяючися господарям, зміняючи шапки й хиляючи бартки, ~~а~~ при тім співають „плес“:)

Плєсаки: Дякуємо ми Господу Богу,
Господареви, господинечці
За приниманнє, за угощення,
За хліба їння, за поставління.
Ми тутки пили, ми тутки їли.
Ой щоби вам тут бжоли роїлись,
Худібка вела тай не зводила,
Ой ви на себе лиха не мали.
Ми вас вінчуєм щастєм, здоровлєм.

(Старий частує колядників і цілується з ними.)

Петро: А тепер підемо далі
Від хати до хати,
Щоб усім на Україні
Милу вістку дати.
Щоб подати вістку милу,
Заколядувати,
Ой підемо, пани братя,
Від хати до хати.
А на розплєс в Вифлеєм ми,
У вертеп підемо,
Там Мессії поклонимся,
Дари подаємо!“

(Відходять наперед пастухи, а відтак за ними й подорожні. На сцені остає тільки дурний Стецько)

З А С Л О Н А.

Й. Інтермедія.

(Завіса відслониться. Дурний Стецько стоїть, як стояв.)

Дурний Стецько:

Всі пішли, мене лишили
Доглядати череду,
А я, бігме, тутки ждати
Ні хвилинки не буду!
Най їм вуйко доглядає,
Як в кошару загостить,
Я піду туди, де сяє,
Де зоря хвостом манить.
Стецько дурень, всі думають,
Сто кольок йому у бік,
Але й дурень розум має,
Бо і дурень чоловік.
Аджеж дурень, каже казка,
Скочив на скляну гору,
Тай князівни дурню ласка,
Мудрим дуля в сюж пору.
Всі ягнят у дарі дали,
А то все пусте, дарма,
Най би тільки поздихали,
Тай вже дарів їх нема.
Яж на дар таке щось маю,
Що хоч згине, жить буде!

Ось там ступа стоїть з краю,
То вона на дар піде!
Для Месії зопихати
Може мати в ній пшона,
А пшоняна каша? Брате!
В світі красшого нема!
(Іде до ступи й хоче брати її).

Ов тяжка, тяжка бо ступа,
Наче хто причарував.
Мов каміння цілу купу
У ту ступу хто наклав.
Якби то її узяти,
В Вифлеєм аж затащить.
Треба добре подумати,
Буде можна щось зробить.
(Кладе палець на чоло).

Ґлупі Мацюсь *(надходить)*:

А цего ти, Стецю ґлупи
Стоїс задумани
Коло тей кадуцней ступи,
Повєдз муй кохани?

Стецько:

Чого стою тай думаю?
Хочу ступу взяти!
Та на плечі я не знаю,
Як її завдати.

Мацюсь:

А на цос то дзьвіґаць тобє
Клодзіско пекленте?
Нєх там в концє лєзи собє,
Дай єй спокуй свєнти!

Стецько:

Що ти знаєш! Хочу дати
В дарі тую ступу

Я Месії, щоби мати
Опихала крупу
В ній для нього. Поможи ти
Її міні взяти
Та в Вифлеєм заташити.
Добре, Мацьку брате?

Мацюсь:

Віс цо, Стецю? Ти послухай
Моєй добрей ради
І тей ступи ту не рухай,
То скода паради.
Я ці лепсе цось порадзе,
Але ти мі за то
Дас цось. Я цен подпровадзе
Навет. Згода на то?

Стецько:

Дай лиш раду. Я за раду
Тебе нагороджу,
Бо думаю до пропаду,
Ніщо не знаходжу.

Мацюсь:

Бенде тобє, Стецю, сцери,
Лец з васей косари,
Для мнє овец вибєз цтери,
Нєх і я дам дари.

Стецько:

Можу тобі і се дати,
Але подай раду,
Давай скоро, пане брате,
Бо, бігме, пропаду.

Мацюсь:

Отуз слухай глосу мего;
Моя рада сцера:
Для Єзуса маленькєго
Вевь ґомулке сера.

Стецько: Сира?! Гарно! візьму й пару,
Бо то легко нести,
Спішу зараз у кошару
Овечок принести.
За пораду вам чотири
Овечок гарненьких —
Звій моє ти серце щире,
Мацьку мій любенький!

Мацюсь *(спінає на ногу [illegible])*:
А то ці мом [illegible],
Цесе сен як [illegible],
Цтери офце, цтери,
За дармо достане.

Дурни Стецьо, дурни,
А Мацюсь хоць ґлупі,
[illegible] овецні,
Цапецке се купі.

Червона цапецка,
Як помильована,
На цаль полкувецка,
Данас моя, дана!

Стецько *(веде вівці)*:
Ось тут, Мацьку, маєш
Овечок чотири,
А я піду, наскладаю
Ще в торбину сира.
Щоб його Масі
У дарунку дати —
Будьже, Мацьку, ласкав
На мене пождати. *(Відходить)*.

Мацюсь:
Цекаць я нє ґлупі!
Овецкі попендзе,

Мозе є кто купі,
Бенде мял пінєндзе.

Іцко (*иде з торбою*):

А де, дурний Мацюсь,
Женеш сі дві парки?
Спродай мені вівці,
Будеш мати марки!

Мацюсь:

Ано, со купі собе
Зидзє те овєцкі!

Іцко:

Ни, а скількі дати?

Мацюсь:

Тілє, би цапецкі
Моглом купіць собе!

Іцко:

То на що ту гроші?
Я маю в торбині
Має стрел хороші.

Мацюсь:

А но, покаж, зидзе!
Єно би червона,
Чи мак в цвіту було,
Пюркем упєнксона!

(Жид [illegible] шапку з торби і [illegible] Мацькови на голову).

Іцко:

О, як вам хороше,
Як вам до лиця є,
Навіть сам цар Ірод
Такої не має.
Хоцяй в Русалимі
Бурмістром би бути,
Не стид в таке шапка!
Але що се чути?

Козак (*співає*):

Та не буде лучче,
Та не буде краще,
Як у нас на Вкраїні!

(Замічає Мацька та Іцка).

А що ти там, Іцку,
З Мацьком розправляєш,
Не велика штука,
Як дурня вшукаєш.

Іцко:

Що? Я ошукати,
Не хочу нікого!
Мацько в мене шапка,
Купив, більш нічого!
А я в нього знову
Купило ягнята —
Бувайте здорові,
Мушу овець гнати!

Стецько *надходить з повною торбиною*):

Гей, Іцку, гей, Іцку!
Де ти забираєш
Тії чужі вівці —
Яке право маєш?

Іцко:

Яке право маю?
Я вівці купило
І Мацькови грошей
За них заплатило.

Стецько (*до Мацька*):

Що ти, продав вівці?

Мацюсь:

Так єст, я спседалем
І за те овєцкі
Цапецке досталем!

Стецько:

Таж ти мав їх в дарі
Ісусови дати!
На се не давав я,
Щоби продавати.

Мацюсь:

Но, а я спседалем!
Цапецке червоном
За офце досталем,
Пюркем упенксоном.

Козак:

Що, за штири вівці
Дрантива шапчина?
Ей, Іцку небоже,
Свербить в тебе спина!

Іцко:

Як він так хотіло,
То що більше дати?
На те товар маю,
Щоби торгувати.

Козак:

Але гріх же, Іцку,
Користать з дурного!

Стецько:

Я вівці на дар дав
Для Йсуса малого,
А він взяв, продав їх!

Козак:

Чиїж се ягнята?
Розповіджте ясно,
Щоб мож розібрати!
Чи не твої, Стецьку?

Стецько:

Не мої, а наші!

Козак:
Щось не розумію,
Ніби як то ваші?

Стецько:
З спільної отари —
Мої тай всіх — наші!

Козак:
Ой щось ти тут, Стецьк.
Та наварив каші!
Коли вівці спільні
Без згоди всіх, брате,
Тобі їх не вільно
Другим дарувати.
Жени ж тії вівці
Назад у отару,
А ти, Іцку, синку
Поликай за кару.

Стецько:
Певно, що пожену
Назад до отари;
Я дав, не для Іцка,
Месії на дари!

Іцко:
Ни, а моя шапка?!
Кажітже віддати!

Козак:
Шапку свою, Іцку,
Можеш назад взяти.

Мацюсь:
А я цапкі не дам!
Цапецка цервона
І пюркем у боку
Ладне упенксона.

Козак:
Коли береш шапку,
Треба заплатити!

Іцко:

Він хоче без гроші
Цапецка купити.

Мацюсь:

Я не мам цем плаціць,
Бо пінендзи не мам;
Я так собє цапке
За дармо затсимам

Іцко *(зриває йому шапку з голови)*:

За дармо я шапка
Не може давати!

Стецько:

Ой будеш ти, Мацьку,
Без шапки манджати.

Козак:

Ось так розсудив я,
Так буду судити,
Лиш правдою може
Козак в світі жити! *(Відходить)*.

Іцко:

Се чистий рабунок,
Вівці відбирати,
Таке козачище
Не дасть торгувати!
А ще і казало,
Що набє у спину,
Се погром, погром се!
Ой гевалт! Я гину! *(Тікає)*.

З А С Л О Н А

II. Не плач Рахиле!

Иродова престольна саля. Престол його праворуч. Задна стіна осклена так, що з неї видно місто. Ирод сидить на престолі. біля нього прибічна сторожа та пажі.

Ирод (*люто*):

Що се вони ще й доси не вернули,
Премудрі волхви тії, що зо Сходу
Аж тут витати се дитя прибули:
„Величню вістку із Давида роду",
Що на мою погибіль народилось,
Щоби мене з престола повалити!
Пророцтво каже, що воно явилось
Давида царство знову відновити.
Та хіба був би я дурний вступати!
Сиджу я кріпко на своїм престолі,
Народи в карбах вмію я держати
Силою кнута, гнету та неволі!
І застогнати тут ніхто не сміє!
Я пан, я цар, володар всемогучий,
І налякатись мабуть я дитини!
О ні! Такого не було й не буде!
Тота дитина ще сьогодні згине!
І хай радіють сим пророцтвом люде.
Та чом сі волхви доси не вернули?
Яж їм казав, щоби мене звістили,
Колиб дитину, що про неї чули,
В мойому царстві вони де відкрили!
(Бє в долоні).

Най тут як стій начальник появиться,
Охрани мого престола й держави!

(Один із сторожі відходить).

Щось серце в мене неспокійно бється —
Чого боїшся ти серце лукаве?
Чи налякалося пророцтва сього,
Чи теж малої, слабої дитини?
Пусте! Не бійся ти в світі нічого!
Є сила в мене — і дитина згине!

Являється начальник охрани й низько кланяється).

Начальник охрани:

На приказ я прийшов, могутній пане
І царю мій! Прийшов, щоби почути
Волю твою! Як скажеш, так і станесь,
Бо твоя воля всюди мусить бути!

Ірод:

Я хочу знати, чи волхви зо Сходу
Із Вифлеєма уже повернули,
Чи приготовив ти для них господу,
Щоб тут у мене мов у себе були?

Начальник охрани:

Царю, сі волхви иншими шляхами
Уже вертають до свойого краю
І вже за нашими вони межами
Про се я зовсім певні вісти маю!

Ірод:

Що?! Й ти посмів до сього допустити!
Яж приказав тобі про се подбати,
В Єрусалимі, щоб їх припинити,
Як тільки будуть назад повертати.

Начальник охрани:

Я все зробив, що було в моїй силі,
Підглядачів вислав за ними всюди,
Що не пускали з очий їх ні хвилі

І не пускали їх самих нікуди.
Лиш на шляху у Вифлеєм згубили
Були їх — кажуть, блуд якийсь вчепився,
Та потім знов вони їх догонили:
Чули, що ангел волхвам появився
Та їм шляхами иншими вертати
Казав, тому Єрусалим минули.

Ірод:

А я ж велів тобі про се подбати,
Щоб волхви конче знов у мене були!
І так ти, рабе, чиниш мою волю
І так ти приказ мої сповняєш?!
Мабуть завзявся й ти на мою долю!
Стрівай, ти се мене попамятаєш!

Начальник охрани:

Я все робив, що міг, ласкавий пане,
Та силою не міг я їх узяти.
Бо волхви ці — се римські горожани,
А сих не вільно нам ніяк займати!
Бо горожан своїх ув оборону
Бере могучий Рим, а гнів, знай, Риму
Страшенний, не пощадив би й твого трону,
Бо в гніві Рим не знає, царю, стриму!

Ірод:

Ну так, ну так! Я цісареви вірний,
При нім стою і хочу я стояти!
Я Риму був і є васаль примірний,
Однак про себе також мушу дбати.

Начальник охрани:

Дбати про себе — се найперше право!
Саме про те хочу і казати,
Лиш, царю, вислухай мене ласкаво:
Про цілість престола мусимо думати.
Глупії вісти ходять по країні,
Що се дитятко, що десь народилось,

Се цар еврейський! На твоїй руїні
Престол поставить воно появилось.
А вже найбільше в Галилеї тая
Шириться вістка та бунтує нарід;
Тут, царю, рада є тільки одная:
Здавить в зачатку треба бунту зарід!
Всі Галилейці неспокійні духи,
Все волі хочуть для свого народу,
Між ними як підуть про Месію слухи,
Прорватись можуть у бій за свободу!

Ірод:

Страшні так вісти з моєї держави?!
Ну, радьже, радьже, що тут нам робити?
Бо другим я не вірю — всі лукаві!
Як того духа у народі вбити?

Начальник охрани:

Як духа вбить? На се не має сили!
Все племя знищить, щоб сліду не стало!
Живцем його слід вогнати до могили,
Щоб так на все вже, на віки пропало!

Ірод:

То як зробить се? Раду дай, мій друже!
Слід знищить племя, я й на се готовий!
Як треба бунт втопить в крови калюжах
І те зроблю — не пожалію крови!

Начальник охрани:

Почав я, царю, вже на власну руку
Губить племя: найгорших межи ними,
Найсвідоміших беру я на муку,
Тюрми вже начинив усі такими!
Та все те мало! Діти там малії
Про волю мріють для рідного краю,
Від материй ссють вже бунтарські мрії!

Ірод:

Тож радь, що діять? Бо я сам не знаю!

Начальник охрани:

Найперше треба їм землю забрати
Й на місці їх — своїх там поселити;
Їх дітям Рідну Школу відібрати
І все, що рідне їх — їм скрізь гидити;
І нашу віру змусить їх прийняти,
Бо й їхня віра додає їм сили
В бою за волю народню встояти,
Не дасть їх вкласти живцем до могили.
Й те, що почав я вже, слід дальше вести.
З народом простим ми дамо вже раду,
Провідників тільки треба з світа змести.

Ірод:

Але як?

Начальник охрани:

Часть тюрмами, а часть через зраду,

Ірод:

Через зраду? Як то?

Начальник охрани:

Найти межи ними
Людий, що за гроші поширять незгоду
І поріжнять нарід підшептами злими
Із провідниками —

Ірод:

Візьми в нагороду
За сю твою раду, що хочеш, мій друже,
Лиш одну ще раду, будь ласка, подати:
Мене сей Месія трівожить ще дуже.
Як міні дитину сю в руки дістати?

Начальник охрани:

Й на се є рада, та її лиш тихо
Тобі я скажу; й стіни вуха мають!

(Нахиляється до Ірода, при чому шапка спадає йому з голови. На голові видно роги.

Ірод (*з жахом*):

Ах, хто ти? Боюсь! Знов якеєсь лихо!

Начальник-Діявол:

Не бійся, — про себе й про тебе я дбаю!
Не бійся, я брат твій, я пекла владика!
Дитина ся ворог, як твій, так і мій!
Втишись, не дрожи неначе ся осика,
Убємо дитя се — тай буде спокій!

Ірод:

Убємо! Та як її вбити, мій брате?

Діявол (*шепче бо вуха*):

Побий немовлят в Вифлеємській землі!

Ірод:

Добре! Таки зараз скажу се зділати.

Діявол (*закладає назад шапку на голову*):

Зділай се, а будеш вже мати спокій!

Ірод (*бє в долоні*):

Начальний вожд най тут мерщій явиться!

(Мовчанка. За хвилю являється начальний вожд).

Начальний вожд:

Я вже є тут могутний, ясний царю!
Що лиш прикажеш, в сій хвилі сповниться!
На приказ жду, великий володарю.

Ірод:

Всіх немовлят в Вифлеєма окрузі
Повибивати мій приказ тобі!

Начальний вожд:

Як стій будуть там матері всі в тузі,
Утоплю гнів твій у дітий крові!

(Світло вифлеємської зорі бє в вікна, чути коляду, зразу тихше, а відтак зовсім виразно.

Коляда:

Вселенная веселися,
Бог од Діви народився

У вертені між товаром,
Там Месії несуть дари —
Три царі, три царі — приходять!

Ладан, мирро, злото в дарі,
Там принесли сі три царі
Народженому Цареви,
Вселенній Господеви
Віддають, [illegible] — в покорі!

І пастирі прибігають,
На сопілках приграваюцть,
Бо пізнали, що роджений,
Бог з Марії воплочений,
Чистої, чистої — дівиці!

Ангели поклін складають:
„Слава в висотах!“ співають!
Народженому дитяти
Поспішають поклін дати
Богови, Богови — у яслах!

[illegible]
[illegible]
Щоби зволив мир нам дати,
Смуток в радість заміняти
Віруючим, віруючим — у нього!

За родину-Україну,
Божу ми просім Дитину,
Щоб Їй зволив волю дати,
В мирі, в згоді проживати
Вкраїні — Вкраїні великій!

(Увесь час [illegible] Ірод і начальник-діявол стоять німі й остовпілі. Напружена, німа сцена).

Ірод (*прийшовши трохи до себе:*)

Ах, що се зелізнії лики?
Немов із неба тут на землю шлються.
(Глядить крізь вікно на небо).
Немов анголів лине ряд великий,
На ясних крилах по небі несуться.
Ах, що се, що се? Жах мене проймає,
Немов у душу увійшла трівога —
Ти чуєш? Чуєш? Сей хор величає
У своїй пісні вже царя нового!

Дiявол:

Царю, не бійся! Се тільки примари!
Лиш разом руки ми собі подаймо!
Чиж то боїться вовк овець отари?!
Все добре буде, лиш про себе дбаймо!
Хочаб прийшлось пролити крови море,
Ти цар на се, на се ти маєш владу,
Будь певний: пітьма все світло поборе,
Коли мою сповняти будеш раду.

Ірод:

Усе сповню, усі твої поради,
Лиш на престолі щоби я остався!
До всего я готов, до злочину, до **зради** —
Тобі, тобі я вже увесь оддався!

Дiявол:

Підеш зо мною, я піду з тобою
І ми панами над світом будемо,
Чесноту й правду стопчемо ногою,
А нашу волю над все піднесемо:
Що цар захоче, те і мусить бути,
Бо царська воля се найвисше право!
Свобідний нарід давити та гнути
Й за се поклонів ще ждати ласкаво,
Нехай буде таким все метою.
Сила над правом — твоїм заповітом!

Ірод:

Я йду, я піду усе за тобою!

Діявол:

Так запануєш ти над всім ще світом.

Із надвору несуться крики, а рівночасно чути й коляду.

Коляда:

1. У Вифлеємі нині новина.
Пречиста Діва родила сина;
В яслах сповитий, де віл з ослятем,
Спочиває на сіні Бог необнятий.

2. Божі Херувими славу співають,
Ангельські хори Його витають:
[illegible] все що може,
Щоб обдарили Дитятко Боже.

3. А ясна зоря світу голосить:
„Месія родивсь, щастя приносить!“
До Вифлиєма спішіть всі нині,
Бога витайте в бідній дитині.

4. За світлом зірки десь аж зі Сходу
Йдуть три владики кождого роду;
Золото в дарі й кадило й миро
Христу приносять із серцем щирим.

5. Ісусе милий, ми не маємо
Золота в дарі [illegible] дати:
[illegible] мира:
[illegible]

6. Глянь [illegible], о Божий Сину,
На Україну, нашу Родину;
Зішли їй волі дар превеликий,
Най Тебе славить по вічні віки.

(Підчас коляди Ірод і Діявол розмовляють).

Ірод:

Ти чуєш, крики! Бунт се! Що робити?
Радь, радь, мій друже, що діяти маю?

Діявол:

Добра нагода, щоб владу скріпити!
Кажи най військо собі погуляє,
Страху нажене товпі, а слухняна,
Мов череда овечок, вона буде!
Провідників, щоб їй лише забрано!

Начальник сторожі *(вбігає стрівожений)*:

Царю, палату облягають люде,
Кричать, що цар новий вже появився;
Важкі на тебе кидають проклони!
В убогій стайні, кажуть, народився,
Щоби втишати і болі і стони
Нещасних! Царю, що робити маю?

Діявол:

Збери все військо й удар ним на нарід,
Як крови пустиш їм, то я думаю.
В товпі відразу зникне бунту зарід.

Начальник сторожі:

Царю, чи маю я так поступити?

Ірод:

Так, вдар на нарід силою усьою!

Начальник сторожі:

Тож я спішу народу кров пролити.

Діявол:

Йди, царська ласка буде над тобою!

(Начальник сторожі виходить. По хвилині чути крики й зойки)

Ірод:

Ну, вже почалось! Скоро будем знати,
Чи моя правда, писана мечами
У людській крови, чи сього дитяти.

Діявол:

За нами сила, то й правда за нами,
Могутній царю!

Ірод:

І я так думаю,
Що проти мене безсильна дитина,
Силою туга я переважаю,
Що молот я — дитя лише лушпина.

Діявол:

Так ніби, алеж й се тямить треба:
Се бій о „бути, чи не бути“ лютий,
Се світла й тьми бій, бій пекла і неба,
І нам всі сили слід у бій звернути.

Ірод:

Ано, то звернем! Поміряєм силу!
(По хвилі).
А як Дитя — се направду Син Божий?
Чи не копаю я собі могили?

Діявол:

Ти вже злякався, царю! Як негожий.
Тобі сей бій! Престола ти зречися
В користь дитяти, що (се мусиш знати!)
Справді Син Божий! Та мерщій рішися!
Я других йду союзників шукати.

Ірод:

Ні, ні! Не боюся його з тобою!
Ти тільки пекла поклич усі сили
Щоб ми вдержались в рішаючім бою,
Щоб ми вкінці дитя се побідили.

(Крик змагаеться. Чути його вже під стінами палати. До палати вдирається Рахиль.)

Рахиль (*яку сторожа здержує*):

Пустіть, пустіть мене до його,
Бо чейже він також людина,
Хоч натворив він так багато злого,
І він мав матір, мати мала сина!

Пустіть, пустіть мене — благаю!
Слаба я жінка і злого нічого
Зробить не в силі, про те й не думаю,
Я тільки слово промовлю до нього!
Невинну кров дітий моїх лиш кину
Я перед нього, чей збуджу сумління,
А може кров ся збудить в нім людину?
Лиш кров я кину і дітий квиління
І материнські сльози і розпуку —
Більше нічого до нього не маю!
Пустіть, пустіть! Глядіть на мою муку,
На біль мій лютий, на одчай без краю!

(Перед її поглядом вояки розступаються).

Ірод:

Що там таке, хто тут спокій трівожить,
Хто ту вдирається в мої палати?
О, гарно тут ся сторожа сторожить!

Рахиль (*став перед Іродом*):

Се царю, я, Рахиль, бездольна мати!
Прийшла тобі перед престолом твоїм
Зложити в дарі кров дітий невинну,
Щоб ти не мав ніколи вже спокою!
Щоб совість мучила тебе невпинно!
Глянь на нещасну неньку! Подивися
На неньки сльози, на біль, на розпуку!
Є в тебе серце, є совість, збудися,
На вічну кару, на вічную муку!
А може в тебе совісти не має?
Може не мати тебе породила
А пекло люте і тебе тручає
До діл пекольних дияфола сила?

(Глядить на Ірода виялепом зором).

Так, так, у тебе совісти не має,
Ти з пекла родом, ти — ти не людина!

Пекло на тебе вже нині чекає,
Нині остання бє тобі година!

Ірод:

Що се за жінка?! Таким страшним зором
Глядить на мене, мов ним вбити хоче,
Іскри одчаю сиплють з них докором —
Геть, геть од мене страшні тії очі!

Діявол (*подається перед її поглядом взад*):

Геть, геть, забрати божевільну тую
А то вас кара жде за теє люта,
Що її впустили — я вам не дарую!

Начальник сторожі:

Не пожалію тюрми ані кнута.

(Нараз вся осклена стіна вкривається облаками і ясність паде на всіх. В ясности появляється хор ангелів. Всі в салі, крім Рахилі, стоять остовпілі.)

Хор ангелів:

Не плач. Рахиле! Глянь, діти цілі,
Не умирають, а прибувають!
Діти нетлінні в новій святині,
Любов Вкраїни, вся їх провина!

За любов наробу кров немов воду
Ворог розливає, тіло вбиває.
Тілом хоч мертві невинні жертви,
За те остали в памяти хвали.

Пощо, горлице, ти голубице,
Тужиш, ридаєш, важко зітхаєш?
Не зловить рідних птичок свобідних
Ловець неситий, хоч простер сіти.

Твоїж пірнаті до неба взяті,
За шлях крівавий у сяйві слави.
В небі вітають, Бога благають
За Україну, свою Родину.

Рахиль:

Як не ридати, як не тужити?
Хоче неситий всі погубити,
Всі мої діти, невинні квіти.
В юні літа згладити з світа!
Піду на ниву ще перед жнивом
Колос збирати — не мені жати
Зелені квіти мені не зріти —
Рано смертною косить косою.

Хор ангелів:

Травня жертва — Вкраїні жертва!
З сіном пожато лелій багато.
Господь невинну, прийняв дитину
Пшеничну чудесну, в житницю небесну!

Рахиль:

Ірод нечестивий, ворог злосливий
Правди не знає, не поважає;
Всі мої діти хоче згубити
Меч обнажає, їх убиває —

Хор ангелів:

Твоя дітвора в неземських просторах,
Тим небо дарує, хто життя жертвує
За свою Родину, за Україну!
В вік в славі жити дітям убитим.
Перестань мати, гірко ридати!

Рахиль:

Ах, як устати, як не ридати?
Крови великі скрізь ллються ріки,
Сповняють море, ах, мені горе.

Хор ангелів:

Перестань, мати, за дітьми ридати:
За волю Родини дітвора гине.
В дощ земля родить, з крови виводить
Хмелів Богданів, месть на тиранів.

Рахиль: Тяжкож глядіти, як многі діти
Із сього світа за весни й літа
Моєї утроби, убив із злоби
Злий кровопійця, ворог, убійця.

Хор ангелів:
З їхньої крови, жертви любови
Правда повстане, впадуть тиране
А Україна — твоя Родина
В волі засяє, світ повитає.

Рахиль:
Біднаж я мати на такі страти,
Як не заплачу, коли не бачу
Дорогі перли, їх уже стерли,
Згасли надії, зв'яли лелії!

Хор ангелів:
Отвориж очи, глянь серед ночи
Сіяють нині на небес твердині
Твої діти-зорі, не в небес просторі,
В серці народу, що здобув Свободу!

(Рахиль вдивляється в небо й повільно лице її розяснюється).

Рахиль: Ах, діти, діти, ранні квіти!
Коли із крови, жертви любови —
Воля повстане, впадуть тиране,
То най так буде, — спи серце в груди!

(Нараз усе зникає. На сцені остає один одинокий Ірод на своюму престолі.)

Ірод *(стривожений)*:
Де всі ви? Де? Куди ви повтікали?
Гей, труси! Вспію ще вас покарати!
Втекли усі! Лиш очи сі остали
Що їх лишила божевільна мати!
О, як впялились аж у саму душу!
Геть, геть, од мене божевільні очи!
Втекти я відси мушу, мушу, мушу!

Втекти? Куди втечу я серед ночи?
Геть, геть од мене сі очі страшнії,
Вбють, вбють мене! Гей, сторожа до мене!
Нема нікого! Чи вже все втрачене?
(За плечами Ірода стає Смерть із косою).

Смерть:

Покинули тебе усі,
Та я тебе не кину;
Прийшла звістити я тобі
Останнюю годину!

Ірод (*глядить із жахом на неї*):

Ти хто? Знов очи сі страшні!
Ах, геть! Чого ти хочеш?
Ах, що? Що винен я тобі?
Ой, вбють мене сі очи!

Смерть:

Збирайся вже, збирайся ти
В далекую дорогу,
Сьогодні прийдесь тобі йти
На той світ з світа сього!

Ірод:

Ах, хто ти? Хто? Чого від мене хочеш?

Смерть:

Ще не пізнав? Я смерть! Прийшла по тебе!

Ірод:

Смерть, смерть! Чого мене ти тут морочиш?
До тебе я не маю ще потреби!
Тебе зівсім не кликав я сьогодня,
Я слуг своїх до себе завзиваю! —

Смерть:

Мене призвала тут воля Господня,
Тебе на суд я Божий взяти маю!

Ірод:

Я цар! Я пан! Нема на мене суду!
Хто має право і царя судити?

Смерть: Цар всіх царів — Господь! Та шкода труду!
Кінець! Я мушу з тобою спішити!

Ірод:
Пані, ах пані, могутня, сильная!
Тебе я благаю — ти змилосердися!
Глянь! Чи то для мене могила сумная!
По всіх сих теремах тільки подивися!
Які богацтва! Що тут скарбів маю!
Чиж то мені усе те покидати?!
О пані! Жити, жити я бажаю —
Не хочу, не хочу я ще умирати!

Смерть:
Нiщо не поможе!
Прийшов твій кінець,
А я тільки Божий,
Іроде, гінець.
Приходжу забрати
Твоє я життя —
Косою махати
Се служба моя!

Діявол (*являється*):
І я вже приходжу по твою теж душу!

Ірод:
Ти? Ти, що бажав побороти зо мною Месію?

Діявол:
Не вдалось! Піддатися мушу,
Та за те я все вже, знай, буду з тобою.
Для тебе у мене вже місце готове:
Так як заслужив ти — до страшного суду
Купатися будеш у діточій крови!

Ірод (*з криком*):
Ах, очи ті очи! Чиж їх не забуду?

(Паде під косою смерти!)

З А С Л О Н А.

Б. Интермедія.

(На сцену перед заслону виходить козак Семен).

Козак Семен:

Гей, чи чули ви новину,
Що проклятий Ірод згинув?
Вже не буде катувати —
Мести не буде видати.
Усміхнеться всім нам воля,
Завітає щастя, доля!
Тепер жити та гуляти,
Увесь світ лиш обнімати.

Шляхтич (*надходить*):

Гей, Семене, Семене!
А ходи ти до мене!
Будем разом тут жити,
Як брат брата любити;
Хочу хату будувати,
Будеш мені помагати?

Семен:

Я до того готовий,
Руки в мене здорові!

Шляхтич:

Але мусиш ще знати:
Землі мало є в мене!
І під хату не стати —

Прошу тебе, Семене,
З свого поля щось дати.

(Зза куртини заглядає Василь в однострою У. С. С. і ховається).

Семен: В мене поля багато!
Можеш, брате, забрати,
Кілько лише бажаєш --
Ну, над чим ще думаєш?

Шляхтич:

Над чим я ще думаю?
Робітника не маю,
Сам не вмію робити,
Коло поля ходити.
Чи не давби, Семене,
Брата в службу до мене?

Семен:

Колиж Василь не хоче,
Тебе бачить на очи!
Бо ти йому немало
Влив за шкуру вже сала!

Шляхтич:

Тим вже ти не журися,
Лиш на се ти згодися,
А я тобі за теє
Дам і теє й отсеє.
Ще й до помочі стану;
Івановича Івана
З твоєї хати випрожену!
Ну, що? Згода? Панбрате?

Семен:

А як так - то і згода,
Нехай живе свобода,
Бувай здоров, мій брате,
Йду на запічок спати.

(Відходять).

Шляхтич:

А то Семен тен глупі!
За феніга го купі —
Тераз панем я бенде,
Як на карк му усєнде.

Іван Іванович (*надходить*):

Здрастуй, здрастуй, здрастуй пан!
Я Іванович Іван!
Я в великій потребі,
Тож приходжу до тебе.
Знаєш — в того Семена
Нива гарна, зелена!
Хочу собі узяти,
Поможи мені брате!

Шляхтич:

Добре, я допожу,
Кілько лише зможу;
Та частина й для мене
Буде з ниви Семена.

Іван Іванович:

Добре, добре — так, згода
Нехай живе свобода!
Ми за руки візьмімся,
Нивою поділімся.
Ну запиймо ще згоду
На Семенову шкоду.

(Відходять — взявшись попід руки).

Василь (*входить з боку в вишиваній сорочці.*)

Ой, Семене, Семене,
В тебе розум зелений!
І мене ти запродав
І себе не вратував.

Мушу тепер сам дбати,
Як себе ратувати.
А потому, як зможу,
Й Семенови поможу,
Бо жаль рідного брата
На погибіль кидати.

(Відходить).

ЗАСЛОНА.

III. Нова радість стала.

Вертеп. Над вертепом світить зоря з віхою. У яслах маленький Ісус. Біля ясел віл і осел. Пречиста Діва похилена над Ісусом. По другому кінці ясел св. Йосиф. Попри бічні стінки вертепу два ряди ангелів у білих одягах. При вході до вертепу св. Михайло з мечем до гори в правій руці, а ліву опер на синьому щиті, на якому золотиться великий знак св Володимира — Тризуб. Коли заслона підноситься, хор ангелів колядує:

Небо і земля (2 рази) нині торжествують,
Ангели й люди (2 рази) весело празнують!
Хвистос родився, Бог воплотився,
Ангели співають, царя витають,
Поклін складають, а пастирі грають,
Чудо, чудо! – повідають.

У Вифлеємі (2 рази) весела новина,
Пречиста Діва (2 рази) породила сина!
Христос родився і т. д.

Слово Отчеє (2 рази) се прийняло тіло,
В темнощах земних (2 рази) сонце засвітило!
Христос родився і т. д.

(Здалека чути звук трембіти й спів зразу тихий, а відтак щораз голосніший).

Хор ангелів:

Ангели служать (2 рази) свойому цареви
В вертепі, в яслах (2 рази) свому Господеви
Христос родився і т. д.

Вбогі пастирі (2 рази) теж поспішають,
Поклони й дари (2 рази) Йому складають.
Христос родився і т. д.

(Входять пастухи — колядуючи. Скрипник і трембіташ грають).

Хор пастухів:

Ой, зза горочки, зза калиночки,
Ми колядники з Україночки!
Дай Боже!*)
Із України, ще й з Верховини,
Прийшли, прибули до Вифлеєма!

До Вифлеєма прийшли питати,
Чи дома, дома Пречиста Мати?

Чи дома, дома Йосиф старенький,
Чи дома, дома Ісус маленький?

Бо ми приходим колядувати;
Колядувати тай щедрувати!

В вертеп приходим вбогі пастирі,
В дарі приносим поклони щирі!

Малий Ісусе, ти Божий Сину,
Ми Тебе просим за Україну!

За Україну, нашу Родину,
Ми тебе просим Божа Дитино!

Всю Україну ми проходили,
Всюди лиш горе, сльози стрітили!

---

*) Повтаряти: „ДАЙ БОЖЕ!" по кождому двостиху.

Всюди лиш сльози, кривда та горе,
Всюди неволя і крови море!

Ми Тобі дари, поклін складаєм
І Тебе просим, молим, благаєм!

Ой зішли Правду на Україну —
Правду святую, Правду єдину!

Най сліз Вкраїна не проливає,
А най у щастю — долю витає!

Хор ангелів:

Ідуть селяни із України,
Йдуть до Ісуса, йдуть до дитини!
Христос родився і т. д.

Селяни з усіх сторін України (*колядують:*)

На небі зірка ясна засяла
І ясним світлом сіяє,
Хвиля спасення нам завитала,
Бог в Вифлеємі раждаєсь.
Щоб землю з небом в одно злучити,
Христос родився: Славіте!

В біднім вертепі, в яслах на сіні
Спочав владика, цар світу;
Отож до нього спішім всі нині,
Нашого жде він привіту.
Спішім любовю серця огріти,
Христос родився: Славіте!

Благослови нас, Дитятко Боже,
Дарú любою нас нині;
Най ціла сила пекла не зможе
Любови взяти Вкраїні.
Благослови нас Вкраїни діти,
Христос родився: Славіте!

І дай нам силу в кождій годині
Всім одностайно стояти,
В бою й у праці враз Україні
І кров і піт наш віддати.
Не дай незгоді у нас шаліти,
Христос родився: Славіте!

Хор ангелів:

Йдуть і міщани із України
І їх молитва до Христа лине!
Христос родився і т. д.

Міщани: (*входять і колядують*):

Витай, Ісусе, з Чистої Діви зроджений!
Витай нам, Боже, у людськім тілі зявлений!

Ти добротою над всім красший силами,
А милосердя границь не має над нами!

Ти в славі рівний Отцю і Духу святому,
Чомуж зійшов Ти до нас в укриттю такому?

На власну нужду та на терпіння не дбаєш,
Та чим убожший, тим нам дорожший сіяєш!

Твоя покора гордощів здійме окови,
А в наших серцях заложить царство любови.

Любов безкрая до України засяє
І нас з усіми її верствами зєднає!

Щоб разом взятись за спільне діло обнови,
Вонож звершиться тільки в великій любови.

Хор ангелів:

Ідуть робітники України
З поклоном до Христа-Дитини!
Христос родився і т. д.

(Ідуть РОБІТНИКИ з знарядям у руках та в робітничих одягах і колядують):

Нова радість стала, яка небувала,
Над вертепом зоря ясна світлом засіяла.

Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік — пеленами убого повився.

Хоч цар світа, вибрав не царську палату,
А вбогую, робітницьку, низенькую хату!

Щоб у трудній праці з робітником жити
І трудом, терпінням світ весь одкупити.

Дай і нам, Ісусе труд не марнувати,
А Рідній Країні увесь труд оддати.

А Рідній Країні, Неньці-Україні,
Щоб не пропадала в горю та в руїні,

Щоб по всьому світу тая слава стала:
Робітника трудом Україна встала!

Хор ангелів:

Робітники духа також поспішають,
Христови і дари і поклін складають!
Христос родився і т. д.

(Іде ІНТЕЛІҐЕНЦІЯ всуміш світська й духовна і колядує:)

Весела світу новина нині,
Христос родився в яслах на сіні,

Він цар небесний, Бог необнятий,
Спочав в вертепі з волом, з ослятем.

До Його світ весь вкривався тьмою,
Він світла радість приніс з собою.

До Нього цар був пан над рабами,
Він всіх нарівні назвав братами.

За світлом зорі, до стіп Дитяти
Й робітник духа поклін йде дати.

Поклін складає і враз благає,
Най його праця не пропадає.

Дай нам спіплом сим могутнім стати,
Щоб усі верстви в одно зєднати.

В одну велику Семю єдину,
В вільну, свобідну, сильну Вкраїну!

Хор ангелів:

Іде й жіноцтво із України,
Поклін зложити у ніг Дитини!
Христос родився і т. д.

Жінки: *(ідуть всі верстви є суміш і колядують):*

У вертепі, в Вифлеємі
Діва нам Христа родила
І в пелени повивала
І пестила, голубила.
Дай Боже!

І Любов найвисшу в світі
До серденька пригортала.
І грудьми Її своїми
Годувала і плекала.
Дай Боже!

Дай же Боже й нам безмежну
Сю любов до України

Розгрівати у серденьку
Української дитини.
Дай Боже!

Щоб любовью Україна
Із неволі сильна встала
І любовю у всім світі,
Наче сонцем засіяла.
Дай Боже!

Хор ангелів:

Ще й Вкраїни линуть діти,
Щоб Христу поклін зложити!
Христос родився і т. д.

Діти: *(йдуть у сумііш і колядують:)*

Нова радість стала,
Яка не бувала;
Над вертепом зоря ясна
На весь світ засіяла!

Пастирі з ягнятком
Перед сим Дитятком
На коліна припадають,
Царя-Бога вихваляють.

І ми малі діти,
України квіти,
Тут Ісусику прибіжили,
Щоб поклін зложити

Щоб поклін зложити,
Щоб Тебе просити:
Даруй волю Україні —
Просять малі діти!

Для себеж благають:
Най вже з малку знають
Труд і працю віддавати
Для Рідного Краю!

(Всі верстви мішаються. Жінки стають правобіч, чоловіки лівобіч, а діти на переді. Всі колядують:)

Бог предвічний народився,
Прийшов днесь із небес,
Щоби спас люд свій весь
І утішився!

В Вифлеемі народився
Господь наш, Христос наш
І Пан наш, для всіх нас —
Нам народився!

Обвістив се ангел Божий:
Наперед пастирям,
А потім звіздарям
І земним царям!

А три царі несуть дарі
До Вифлеем міста,
Де Діва Пречиста
Сина повила!

Зоря там їм обявилась,
В дорозі о Бозі,
При волі, при ослі
Їм ознаймила!

(Входять українські князі й гетьмани. Попереду Володимир Великий, Ярослав Осьмомисл і Богдан Хмельницький).

(Хор усіх, до якого тепер прилучується й хор ангелів співає дальше:)

Ви три царі, де ідете?
А ідуть в Вифлеєм,
З желанням, з поклоном
І повернуться!

(Наперед виступає Володимир В., стає перду Ісусом на вколішки й складає в дарі миро).

Володимир Великий:

Дитяточко Боже і Царю всесвіта,
Тобі я у дарі складаю се миро,
Зібрав на Вкраїні в щасливії літа
Й Тобі його нині складаю тут щиро.
Складаю й благаю за рідну Вкраїну:
Верни, ах верни Їй колишнюю долю,
Зміни в сад цвітучий велику Руїну,
Верни давну силу, верни давну волю!
Під знаменем моїм отсим був зібрав я
(Вказує на „Тризуб" на своїх грудях).
Всі землі Вкраїни від Сяну до Дону —
І силу і волю і славу їм дав я,
Не чути там було ні горя, ні стону!
Лиш радощі й щастя, лиш сонце й свобода
Царили усюди від краю до краю,
Та потім нащадків розбила Незгода
Й у пекло змінила країну безкраю.
Та дуже вже довго за тую провину
Карається нарід мій бідний, нещасний!
Доволі вже кари! О, Божа Дитино,
Най знову для нього засяє день ясний!

(Відступає а на його місци стає на вколішках Ярослав Осьмомисл:)

Ярослав Осьмомисл:

Я в дарі складаю знов золота груду,
Усеє життя, я його знай збирав;
Се здобуток мого і ума і труду,

Ним край мій у рай я змінити думав.
Змінив був. Бо були богацтва і сила
Й значіння й повага в сусідів була.
Та лиш Осьмомисла покрила могила,
Незгода наново до сили прийшла!
І чорним вороням на край налетіли
Голодні сусіди, почули вже жир,
Незгідні потомки прогнать їх не вміли
І мали чужинці наживу і пир!
Синиж України в неволі, в недолі,
В ярмі у сусідів стогнали віки
І стогнуть ще й досі і босі і голі
У зайдів рабами — колишні пани.
Тепер аж я щире те золото знаю.
Те золото — Згода народу зовесь,
О його я в Тебе, Ісусе, благаю,
Най ним мій народ збогатиться увесь.
Най ним збогатиться та світ весь здивує,
Як в згоді й любови хозяйство нове
І хату новую собі він будує,
Хоч ворог під ноги колоди кладе!

(Відступає. На його місце вступає Богдан Хмельницький).

Богдан Хмельницький:

А я тобі в дарі приношу кадило,
За волю здобуту під моїм проводом
З святої Софії до Тебе що плило,
Як дяку складав я з всім моїм народом.
Гей, була тоді в нас і єдність і сила!
І радість, що лучше, що краще не має
Як в нас на Вкраїні, до Тебе аж йшла.
Та смуток сьогодні Вкраїну вкриває.
О, знову те чудо зроби нам, благаю:
Всі серця народу ізлий Ти в едино,
У братню любов, нерозривну, безкраю,

О, дай се, о дай нам се, Божа Дитино,
Щоби розірвати не всилі вже були
І пекла всі сили її в нас ніколи,
Щоб тою любовю свободу здобули,
Щоб доля розцвила на Дикому Поли!

(Відступає. Приступають княжі дружинники).

Княжі дружинники:

Ми княжа дружина, о Божа Дитино!
З нашими князями у боях з ордами
За долю Народу, за його свободу
Степи засівали нашими кістками.
В надії, що з крови, що сплила в любови
Народови воля і доля засяє.
Тимчасом лиш горе, терпінь тільки море,
Де кров наша лилась — без краю буяє;
О, Божа Дитино, ми княжа дружина,
Тебе на колінах молимо, благаєм:
Вкраїні дай волю, дай кращую долю,
Най стане в недолзі вимріяним раєм!

(Відступають, а на їх місце вступають ЗАПОРОЖЦІ, ГОРОДОВІ, КОЗАКИ та ГАЙДАМАКИ):

Коли вороги вже думали на віки
Покласти Вкраїну в могилу,
Тоді ми зірвались, збудили в народі
Новую, могутнюю силу.
За волю рабів ми повстали до бою,
Любов до Родини нас вела,
І Нарід любовю порвали з собою
І буйвб наїздників змела.
Та знов поміж нами Незгода бучла
Й з братів — ворогів поробила;
І знов ми в неволю, як перше, попали,
Змогла нас ворожа знов сила.
Ісусе! Тебе ми в покорі благаєм;

Не дай України в Незгодині сіти,
Любов най і Згода витають над краєм,
Най вільній Вк:аїні все світять.

(Відступають, а на їх місце входять ГАЛИЦЬКІ й БУКОВИНСЬКІ СІЧИ:)

(На ноту: „Гей там на горі Січ іде“.)

Гей, як упала була Січ,
Казали всі такую річ!
„Упала Січ, не встане вже,
Упала Січ на все, на все!

Але що добре не вміра,
Ожила Січ у нас нова!
І Запорожа славний стяг
Знов Верховини підняв птах!

Як Гуцул крикнув: „Гей у Січ!“
Почули й доли тую річ!
І стяг січовий підняли,
Скрізь в Осьмомисловій земли!

А звела всіх до гурту нас
Надія, що наспів вже час:
Ставати всім до боротьби
За волю-долю Вітчини.

І скоро час той надійшов;
І ллється українська кров —
О, дай, Ісусе, в сій війні
Здобути волю Вітчині!

(Відступають, а на їх місцо входять У. С. С. та С. С.:

(На ноту „Червона Калина“):

Ой, як буря світова, страшная ізірвалася,
То нас горстка охотних малая ізібралася!

Щоб Червону підняти Калину, що схилилася,
Звеселити рідну Україну, шо зжурилася.

Невеличким гуртком ми рушали, вибиралися.
Та любов в наших серцях палала, розгорталяся.
І від нас усі серця тим даром запалялися,
Аж Вкраїна любови пожаром вся зайнялася.

І зірвався народ, народ весь до бою
Ген від Сяну до Дону,
Най із бою він вийде горою,
Йдем до Тебе з поклоном.
Дитя Боже, добути дай волю
Ми прохаємо!
Дай Вкраїні щасливую долю
Ми благаємо!

(Виступають галицькі СТРІЛЬЦІ, наддніпрянські КОЗАКИ й ПОВСТАНЦІ).

У святий бій за волю Вкраїни
Ми зібралися всі рано вранці;
І галицькі стрільці і козацтво
Дніпрове і селяни повстанці.
Бій важкий! Ворогів за багато!
Та Вкраїні ми всі присягали
Не спочити, аж волю добудем,
І прапора ми доси не здали.
І під злото-блакитним прапором,
Як ішли, так і далі підемо,
Поки вольна Вкраїна не буде,
Ми у бою святім не спічнемо.
Тебе просимо, Божа Дитино,
Дай нам силу у бою встояти,
Поки вольна Вкраїна не буде —
Від Кавказу по сині Карпати.

(На їх місце входять вязні політичні й інтерновані. Інтелігенти, селяни, робітники й міщани і жіноцтво всіх верств. На руках у деяких жінок малі діти, а старшенські діти біля них. Дехто з кайданами на руках).

Поріжнила нас була незгода
І брат брата ми не пізнали;
Взріє се ворог нашого народа
І ми разом в неволю попали.
Важко, важко в таборах, в неволі,
Ллються ріки там і сліз і крови,
Та навчились ми в важкій сій школі,
Усі верстви, братньої любови.
Вже нема в нас ні хлопа ні пана,
Всі ми діти одної Неньки
І духовні і світські й селяни
І міщани — всі братя рідненькі.
Таж і дяка, Дитяточко Боже,
Тут Тобі за важку тую школу,
У тюрмах і таборах ворожих
Ми навчились любиться посполу.
І тепер ми сильні і надія —
Не надія, а певність в нас тліє,
Що сповниться завітная мрія
І свобода нам всім заясніє.
Дай же, Боже, щоби певність тая
В наших душах полумям палала
Любов братня, ся любов свята,
Щоб ніколи у нас не згасала.

(Входять українські діти всіх верств у суміш.

Українські діти:

Ми українські діти —
О, Божее Дитя
З поклоном і з жалями
Прибули всі сюда.

Малий хлопчик:

Ісусе, ти Любови
Й молитви людий вчив,
А за Твою молитву
Мене учитель бив.
Я в моїй рідвій мові
Твій „Отченаш“ казав,
А він мене до крови
За теє скатував.
Та не мене одного —
Сотки і тисячі,
Так бють в народній школі
Учителі чужі.

Мала дівчинка:

Мене за пісню рідну
Учитель лютий бив,
Чужих пісень співати
Насильно в школі вчив.
А як я рідну пісню
Співала все таки,
То він мене маленьку
Побив аж до крови.
Та не мене одную:
Сотки і тисячі
Так бють в нерідній школі
Учителі чужі!

Всі діти:

Усе, що наше рідне —
Нам зневажають там
І наші рідні школи
Позамикали нам.
Ісусе — Рідну Школу
Благаєм! нам верни,
Любов, щоб до України
Здобуть ми в ній могли.

Щоб нам не зневажали
Усе, що рідне нам,
Щоб нам не замикали
У Рідну Школу брам.

Дівчатко-сирітка *(виступає вперед)*:

Ми діти-сироти дрібні
За волю Вітчини
Потратили батьків усі
Осталися самі,
Безпомічні, безсилі ми
Немов билинка ся,
Що гнеться бідна під вітри
Що в бурі пропада.
До Тебе ми святе Дитя,
Приходимо всі враз,
Благаємо: Твоя рука
Нехай захистить нас!
У сей страшний, бурливий час
Народови вложи
У серця, най не лишить нас
Без своєї любви.
Най змогу дасть для Вітчини
Усім зростати нам,
Нехай покаже нам шляхи
До ясних Сонця брам.
Щоб ми усі спішили там
І станули усі,
Як України слід синам
На труд в ряди ціпкі.
Щоб сили вміли ми свої
Й життя, так як батьки,
Україні посвятити всі,
Дочки Її й сини!

Св. Михайло (*підходить на місце, де перше ставали всі, що приходили з поклоном*):

Ісусе, у Тебе благаю і я
За всіх, що тут Тебе благали,
У моїй опіці вся їхня земля,
Здавна її мені віддали.
О, Боже, колись Ти мені був віддав,
Бороти темні пекла сили
Їх землі — дух тьми в неволю узяв,
Неправдою сіти їх покрили.
О, дай, щоби Правда в сі землі зійшла,
Неправду щоб вона зборола,
Най вольна й щаслива буде їх земля,
Най Кривда там не йде ніколи.
За довго терпіли і може тому
Гріхів багато присвоїли,
А хтож — як не ворог їх вів до гріху,
І зір їх одвертав од цілі!
Благаю Тебе я, о Боже святий,
О найсвятійша ти Дитино,
О, дай, щоб Народ мій став скоро вільний,
Даруй йому — Вільну Вкраїну!

(Ангели зачинають, а за ними й усі, що прибули з колядою співають гимн:

„БОЖЕ ВЕЛИКИЙ, ЄДИНИЙ!“)

ЗАСЛОНА ПОВОЛИ СПАДАЄ.

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

